

* Brandval
Stiftet *
1983
Historielag

Brandvalitten

Hokåsen skole – Hokåsen Samfunnshus

Nr. 3 September 2012 27. årg.

Brandvalitten

Medlemsblad for Brandval Historielag

INNHOOLD

Noen ord fra lederen, <i>Terje Hauger</i> og fra redaktøren, <i>Halvor Noer</i>	s 2
Hokåsen skolekrets av <i>Kari Jahr</i>	s 3
Flyktningtrafikk av <i>Trygve Myrvold</i>	s 6
Post og veget for 80 år sida av <i>Arne Foss</i>	s 8
Bureising II av <i>Bjørn Tuer</i>	s 10
Brede Kolsrud av <i>Per Skogrand</i>	s 12
Ole Viken av <i>Per Skogrand</i>	s 13
Tundag 2. juni 2012 Av <i>Halvor Noer</i>	s 14
Øvrebyvandring av <i>Jan G. Hokaasen</i>	s 16
Hofossdagen av <i>Halvor Noer</i>	s 17
Gudstjeneste på Fyrlunda,	s 18
Skolemuseet 150 år av <i>Ole J. Østberg</i> og <i>Terje Hauger</i>	s 18
Skolemuseet 150 år av <i>Halvor Noer</i>	s 18
Gamle leker av <i>Anne Marie Halvorsen</i>	s 19
Ord og uttrykk og Av ordenes saga av <i>Tor Aarstad</i>	s 20
Arrangementer	s 24
Redaksjonen:	
Halvor Noer, redaktør	tlf.: 62 82 63 51 e-post: noer@east.no
Terje Hauger	tlf.: 62 82 55 34 e-post: thauger2@online.no
Ole Erik Ruud, lay out	tlf.: 62 82 61 11 e-post: olerr@online.no
Ole Lunder, annonser	tlf.: 62 82 66 22 e-post: olunder@online.no
Hjemmeside:	www.brandvalhistorielag.no/

Trykk: Flisa Trykkeri AS 62 45 50 60

Forsidebilde:

Hokåsen skole – Hokåsen samfunnshus

Foto: Ole Erik Ruud.

Noen ord fra lederen:

En våt sommer er så godt som over og det er på tide å komme i gang med virksomheten i Historielaget. En del faste møter er allerede avholdt, og planene for resten av året er i boks.

Slutføringen av Hokåsenbindet av Brandvalboka har det vært jobbet med hele sommeren og mange har vært involvert i korrekturlesing og utarbeidelse av registerdelen.

Når en nå ser omfanget av boka er det bare å ta av seg hatten over alt arbeidet som har vært utført. Her er det mange timer, dager, uker og måneder som er tilbrakt i alle slags arkiver for å få ting på plass! Jeg håper at dette kan inspirere alle oss andre som tross alt har mer kortsiktige saker å ta fatt på!

8. september drar jeg til USA for å delta på det årlige Stevne i Solørlaget, og jeg vil skrive et referat senere i Brandvalitten.

Hilsen *Terje*

Redaktøren melder:

Lokalhistorie er i vinden. Og jo mer lokalt det er, jo flere engasjerer seg.

Det viser seg nå på Hofoss. De har startet sin egen

Historieforening, arrangerer Hofossdagen og får 80 deltagere uten åpen annonsering! Det samme skjer i Øiermoen Grendeforening. Det er viktig at folk setter i gang å samle sin helt lokale historie.

Sett i gang og ikke vent på initiativer fra Historielaget. Vi har mer enn nok og stelle med. Vi vil gjerne få ny kunnskap inn med det øvrige i Brandval Historielag og tar gjerne inn slikt stoff i Brandvalitten.

Det er også flott at Fyrlunda gamle kirkested nå er påvist og blir gjenstand for friluftsgudstjenester

Hilsen *Halvor*

Hokåsen skolekrets

av Kari Jahr

Brandval bygdekvinnelag hadde for noen år siden en kartlegging av skolene i Brandval med utstilling 12.06.1981. Kari har hentet mye av Hokåsen-materialet fra dette arbeidet. Red.

Kari Jahr f. 1921

Omgangskolen

Den første form for skolegang var omgangsskolen. Hvert kirkesogn ble delt i skoledistrikter, hvert distrikt i roder. I hver rode lå flere gardar, hvor skoleholderen holdt skole. Hver gard skulle holde hus et bestemt antall dager. Vi ser i protokollen at det varierer fra 5½, 7 eller opptil 21 uker. Vi synes vi ser læreren komme til gards med sin skolekiste og elevene satt benket rundt et langbord.

Fagene da var kristendomskunnskap, lesing, skriving og regning. Min bestemor sa de pugget Pontoppidans forklaring til punkt og prikke. Erik Pontoppidan var biskop i Bergen og levde 1698-1764. Vi har hørt navn som Pål Øieren, Pål og Kristian Skadsberget og Karl Olsen. Disse skal være de siste omgangsskolelærerne i Brandval.

Den gangen brukte de små tavler å skrive på. Skriveredskapen var griffelen. Griffelstiften var av bløt leirskifer. Den første pennen ble laget av metall, ben eller elfenben. Stålpennen kom først i alminnelig bruk i begynnelsen av 1800-tallet.

Skoleloven av 1860

I 1860 kom det krav om å ha fast skole, hvor barnetallet var minst 30. Skoletiden for læreren var satt til 36 uker - 12 for barna, hvorav 9 pliktige og 3 frivillige. Nå ble det innført 2 nye fag: historie og geografi. Skoleloven av 16. mai 1860 fordrer ansettelse av skoledirektør til å rettleie og kontrollere. Loven satte også minstemål for lesetid, 12 uker i udelt skole og 9 uker i to/flerdelt skole.

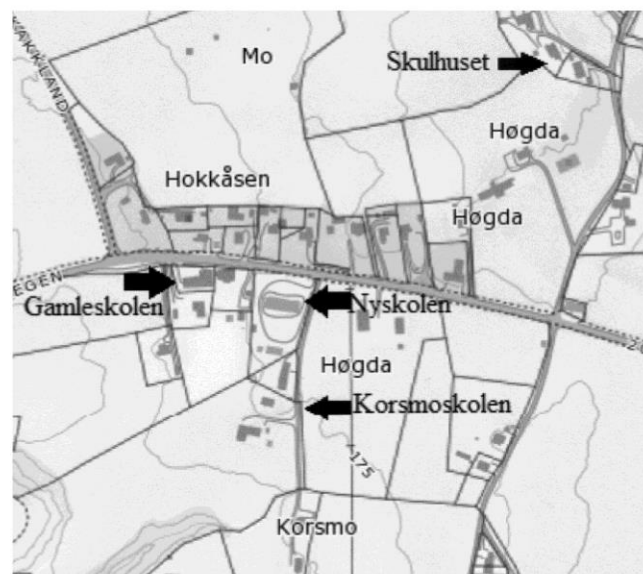
Skoleloven av 1889 kom med adskillig nytt. Nå skulle det være opplæring i håndarbeid og "legemsøvelser". Nå ble skolen delt i to avdelinger – småskolen og storskolen. I småskolen ble det som regel ansatt en lærerinne.

Ved lov av 1915 skulle skoletiden økes. Det ble flere folk og det måtte gjennomføres en mer formålstjenelig klassedeling. Nå måtte det bygges større og større skoler og boliger for lærerne. Nå

ble det også stilt større krav til skolens inventar. De gamle 5-8 plassers benker uten ryggstø erstattes med dobbelt- eller enkeltpulter i flere størrelser. En gammel langbenk fra Myrer skole er plassert på Skolemuseet på Skinnarbøl. Otto Ruud har risset inn navnet sitt på denne. I Brandval hadde man "langbenker" ved 12 av 14 skoler til 1900.

Som lærere ved faste skoler ble ansatt "seminarister" etter hvert som det ble utdannet slike. Den første lærerskole i Norge ble opprettet i 1826 i Trondenes. Den ble flyttet til Tromsø i 1848. I 1967 hadde vi 17 lærerskoler og nærmest oss har vi Elverum.

"Sunnetskommissjonen" hadde også den gang befattning med skolehusenes innredning. Således ble det krevd at Hokåsen skole bygges med høyere takhøyde i klasserommene. Hokåsen var egen skolekrets fra 1860 til 1970, da den ble sentralisert til Roverud barne- og ungdomsskole.

Kartet viser hvor de 4 skolehusene på Hokåsen sto.

Hokåsen skolekrets

Hokåsen skolekrets strakte seg fra Melsåsen i syd, Bergerud i vest, Sjølihagen i nord og Åfloen i øst.

- Skolebygg: 1. "Skulhuset" i bruk 1861-1894
 2. "Gamleskolen" 1894 – 1922
 3. "Korsmo" ? – 1922
 4. "Nyskolen" 1922 – 1970

"Skulhuset". Foto av et maleri - utsnitt.

"Skulhuset" på Haugen gnr. 67 bnr. 14. Skolen startet 17. august 1861. Dette var krets nr. 9 i Brandval, kalt Hokåsmoen. Denne skolebygningen var ny og bygd inntil daværende hovedveg gjennom Hokåsen.

Lærere har vært:

Amund Hansen	1861-1888
Thorvald Lund	1888-1894
Anton Knutson	1894-1895
Nils Eng	1895-1896

Bibelen som har tilhørt Amund Hansen er oppbevart på Roverud barne- og ungdomsskole. Den ble utlånt til åpningen av Skolemuseet på Skinnarbøl. Bygningen ble i 1896 solgt til Hans Arnesen Nordby for en sum av kr. 1100,-. Hans hadde sjøl vært elev ved skolen. Senere ble den solgt til Emil Tronbøl. Det er den samme familien som har den fortsatt.

"Gamleskolen"

5. januar 1892 ble det besluttet å bygge 5 nye skoler i Brandval og en av dem var Hokåsen. Det ble ekspropriert tomt til nytt skolehus, og byggherre var Karl Brenna. Han oppførte 5 nye skoler.

Her var det 2 klasserom i 1. etg. pluss ett lite kjøkken. I 2. etg. var det lærerleilighet.

"Gamleskolen". Kari Jahrs prospektkort av Carl Normann fra 1919. Butikk i huset bakenfor

Til denne skolen hørte en liten jordfleck og et lite uthus med plass til 1 ku og 1 gris.

Lærere her var:

Anton Knutson	1894-1895
Nils Eng	1895-1896
Frk. Eldevik	1891-1897
Werner Nilsen	1898-1920
Minda Lunder	1898-1922
Andreas Tagestad	1910-1922

"Korsmo skole". Lærer Kubberud i forgrunnen

"Korsmo skole"

"Gamleskolen" ble for liten. Kommunen leide stua på Korsmo til klasserom. Ole G. Noer (f.1907) fra Vestre Berger fortalte at han hadde vært elev på Korsmo.

Lærere her:

Jens Anseth	-1920
Arne Kubberud	1920-1922

Kommunen leide rom for fam. Kubberud i Lepengen til den nye skolen på Hokåsen ble ferdig.

Flygind skole

Flygind krets omfattet plassene i området Kamphaug, Fladberget og Lystadmoen. Skolehuset lå ved Fladbergsvegen tvers over vegen for Eben Ezer. Det ble revet etter krigen og Gunnar Stenbekk bygde seg hus der. Det var 25 til 30 barn i kretsen som gikk 14 uker på skolen. Flygind skole besto av kjøkken, kammers + skolesal.

Lærer Alf Larsen hadde en skoleprotokoll fra 1860 for Flygind skole.

Lærere var:

Berthe Grobøl f. Ødegård	1917-1922
Nora Foss	1926 – ca.1928

”Nyskolen” (Bilde se forsida)

22. mars 1920 ble det i Brandval Herredsstyre besluttet å bygge ny skole på Hokåsen. 22. april samme år ble Martin Skaare Botner valgt til formann i byggekomiteen. Tegningen av Arnstein Arneberg ble godkjent av skole- og herredsstyre. Byggmester ble Marius Pettersen. Kostnadsberegningen ble satt til Kr. 105.000,-. Ferdig kostet den Kr. 223.000,- en overskridelse på over 100 %. (Se Brandvalitten nr. 2 2012).

Marius Pettersen (1865-1941) - bestefar til Solveig Dahl, Trond og Helge Landfastøien.

Skolen hadde 4 skolesaler, hvor de 2 midterste kunne gjøres om til en stor sal ved at midtveggen kunne heises opp. Det ble gjort til 17. mai og juletreffest. En stor korridor i husets lengde, hvor det var drikkefontene og knagger til å henge opp yttertøy. I hver ende av 1. etasje var det kjellernedgang – en for skolen og en for leilighetene i 2.

Den private delen i kjelleren besto av bryggerhus, 1 rum med karbad og 2 ”matkjellere”. Et stort loft med trapp opp både fra øst og vest. Ellers var det ingen forbindelse i kjelleretasjen og 2. etasjen mellom den private delen og skolen.

Skolen var lenge 6-delt med 2 lærere og 1 lærerinne.

Lærere var:

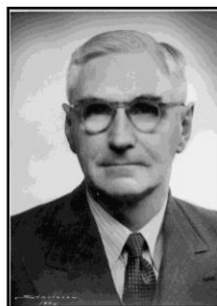
Minda Lunder	1922-1931
Andreas Tagestad	1922-1943
Arne Kubberud	1922-1964
Constanse Foseid	1931-1953
Inga Kvale	1943-1944
Solveig Dahl	1953-1970
Knut Aksnes	1955-1957
Gunhild Ryen	1955-1967
Henry Pelsholen	1967-1970
Reidunn Hofosseter	- -1970

Minda Lunder
(1876-1961)

Andreas Tagestad

Arne Kubberud
(1893-1966)

Solveig Dahl
f. 1929

Fra 1955 ble elevene fra ”Sø-Skogen” overført til Hokåsen skole. De hadde gått på Græslien, Mengkroken og Jammerdal skoler. På den tiden var det bygd ny veg fra Nybrua til Hembrenten.

Hokåsen skole ble nedlagt i 1970, da Roverud barne- og ungdomsskole sto ferdig.

Flyktningtrafikk i vårt distrikt Grenselosen Kåre Bråten og mottaket på Millom

av Trygve Myrvold

Under krigen 1940-1945 oppsto et behov for å hjelpe flyktninger over til Sverige. Delvis ble flyktningruter opprettet på initiativ fra Milorg, delvis oppsto det ruter ved at enkeltpersoner ønsket å hjelpe personer som av forskjellige grunner måtte rømme landet på grunn av tyskerne og nazistene.

Noen flyktningruter ble avslørt, og det forekom fengslinger og avrettelser. Det ble nødvendig at flyktningarbeidet ble mer profesjonelt, og mot slutten av 1942 måtte rutene skjermes.

I vårt distrikt ble det opprettet ruter som ”Spikern”, ”Skarabergsruta og ”Vingersruta”. Rutene er nærmere beskrevet i heftet OVER GRENSA, skrevet av Erik Høie, Kirkenær, Eivind Stenbekken, Kirkenær og Åsmund Skasdammen, Kongsvinger for Finnskogen Turistforening. Det gikk også ei rute fra Nor. Ruta er beskrevet av Ruth Ruud i Brandvalitten nr. 4 2005.

I grove trekk gikk **Spikern** fra Arneberg om Dulpetorpet mot Fall, eller den kunne gå fra Namnå over Bjørsjøtorpet, Hytjanstorpet, Lukashaugen, Rotberget til Baksjøberget. Denne ruta gikk greit med noen tilpasninger fram til freden i 1945, og er beskrevet av Erik Høye og Sverre Østgård.

De fleste flyktningene kom med lastebiler fra Oslo-området til Namnå.

Skarabergsruta gikk fra Nord.Odal og mot Bjerke, over Glomma til Grinder, over Moseetra, Tuterud til Stampetorpet, derfra via Græsberget til Askogsberget. Ruta var oftest delt slik at bare i unntakstilfeller ble samme mann med som los hele vegen. Johan Sørli og Erling Stenbekken organiserte ruta fra Odalen. Kjell Smestad og Kjell Mandt er også kjent som flyktningloser på Skarabergsruta. Mange fra denne ruta ble fraktet over til grensen av Kåre Bråten i Græsberget.

Norsruta gikk fra Nor st. i Brandval til Stampetorpet, der også Skarabergsruta kom. Flyktningene kom med toget til Nor st.

Trygve Myrvold
f. 1936

Vingersruta er den sørligste av flyktningrutene i vårt distrikt. Den gikk fra Kongsvinger, over Bendikstorpet mot Møkeren, til Trosholmen, Lebiko og Kissalamp i Sverige. En av hovedlosene på ruta var Lauritz Nygårdseter.

Grenselosen Kåre Bråten fra Græsberget

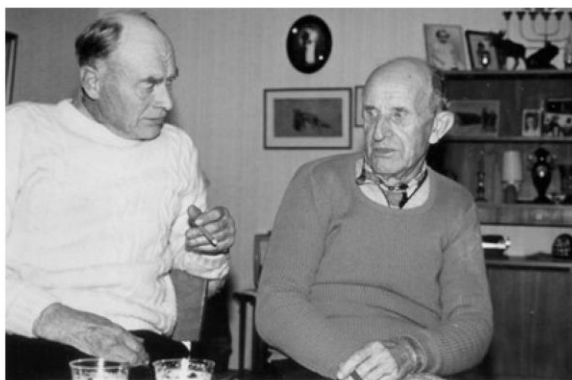
Kåre Bråten er født i Skreddarbråten på Grue Finnskog den 25. mai 1912, av foreldrene Kaare Johannes Samuelsen og Elida Kareliusdatter Askogsberget. Kåre giftet seg med **Anna Bekkevold** fra Bekkevold i Græsberget i 1936 og bodde der. De fikk barna **Arne** som døde like etter fødselen, og datteren **Solfriid** som fikk poliomyelitt og døde i 1951 bare 13 år gammel.

De flyttet til Skomakerbråten som ligger nær inntil Bekkevold som de flyttet fra. Kåre har arbeidet som skogsarbeider og snekker i hele sitt liv. Han ble erklært 70 % invalid etter at han skadet ryggen under krigen, og han hadde også flere skader etter arbeidsulykker. Kåre og Anna ble skilt.

Kåre Bråten hadde siste del av flyktningruta som kom fra Grinder til Græsberget. Det var kanskje den hardeste delen av ruta. De fleste flyktningene kom fra Oslo-området, men mange kom også fra bygdene omkring. Han har ikke tall på hvor mange han hjalp over grensen, men han måtte ofte gå turen fra Skomakerbråten til Millom 3-4 ganger i uka, av og til med grupper på rundt 20 personer. De fleste som kom var nordmenn, men det var også en del utlendinger, særlig polakker og franskmenn.

Flyktningene var ofte dårlig utstyrt med klær og proviant, og skiutstyret var elendig. Mange var ikke trent for de strabasjose turene, og de kunne knapt gå på ski. Ingen visste at Kåre Bråten var den som skulle følge dem over grensen, men

flyktningene meldte seg ved å banke tre slag på vindusruta i Skomakerbråten og spurte etter **Jakk**. Da hadde de ei lang reise bak seg med reise i lukkede jernbanevogner fra Kongsvinger mot Grinder. Fra Grinder hadde de gått de 40-45 kilometerne fram til Græsberget. Etter et par timers hvile, og litt mat, fortsatte turen mot grensen og friheten.

Kåre Bråten (1912-1978) i samtale med Torvald Olsson på Millom.

I tillegg til flyktninger som han fulgte over til Sverige, fikk han en del oppdrag med å frakte våpen og annet utstyr den andre vegen. Dette var utstyr som skulle være til støtte for Hjemmefronten. En slik transport førte til at han falt og ødela ryggen da han fraktet ei tung bær med våpen som skulle til Norge.

Kåre husket godt en tur han var i skogen for å skaffe en fugl eller to til mat, da det dukket opp en hvitkledd mann sammen med et par. Han kjente igjen mannen som skiløperen Lars Bergendal. Bergendal syntes det var leit å høre at det var lite mat på Finskogen og lurte på om han kunne skaffe poteter. Det kunne Kåre, da dro Bergendal opp et stort sylteglass med kjøttkaker fra sekken, dram hadde han også – det ble reine julekveldsmåltidet, kommenterte Kåre.

Kåre Bråten mistet sine to barn, kona forlot ham og etter et lynnedslag brant huset i Skomakerbråten opp. Han fikk bygget opp huset igjen, og han levde alene resten av sitt liv i nybygget. Han fikk invalidepensjon i 70 %, men tok likevel noen mindre snekkerjobber og dyrket poteter og grønnsaker på eiendommen. Kåre døde i 1978. I dag er det søsterdatteren Anne Lise som eier eiendommen som hun bruker til feriested.

Jenny og Torvald Olsson på Millom

Kåre hadde kontakt med ekteparet **Jenny og Torvald Olsson** som bodde på det vesle stedet **Millom**, ca. 300 meter innenfor grensen på svensk side, øst for Mellebråten. Disse folkene tok i mot kurører, flyktninger og militære transporter under hele krigen, det antydes at det kan dreie seg om rundt 500 personer som fikk hjelp av Jenny og Torvald.

Torvald ble spurt om han hadde hatt kontakt med noen av dem han hjalp under krigen. ”Jag är nukk nedgrövin den dagen det skjer”, svarte han på sin norsk-svenske måte. Imidlertid har han fått kong Haakons frihetsmedalje og Kong Olavs hjemmefrontmedalje for innsatsen, og han har fått kontakt med tre familier fra Drammen som kom med gaver til Jennys 70-års dag. Ellers er han skuffet over mange nordmenn som kom som flyktninger, men som han ikke har hørt noe fra. Både Jenny og Torvald er borte nå.

Kåre Bråten har i et intervju sagt at han kan ikke få fullrost disse menneskenes arbeid for norske flyktninger, de stilte opp med mat og drikke så langt de rakk, og for mange ei god seng. Kåre har heller ikke fått høre fra noen av dem han hjalp over, bortsett fra en person som sendte ham en konvolutt med 100 kroner i.

Kåre Bråten ankommer Millom.

Opplysningene er hentet fra artikler av Berit Eriksen og Dagfinn Grønset, samt Brandvalboka-Finskogen. Bilder og artikler er utlånt av Anne Lise Johansen, Kirkenær. Hun er niese av Kåre.

Post og veger for 80 år sida

av Arne Foss

Tor Aarstad skrev om Årnesferga i nr. 3 2010.
Arne Foss skrev en artikkel om Fossbutikken i nr. 1 2011. Her kommer mer fra forholdene rundt Foss på Vestsida. Red.

Postvesenet lokalt

Gustav Dramsdahl var postombærer i mange år. Han skjøt sin plikt samvittighetsfullt dag etter dag, så han ble et fast innslag i bygdebilledet - så å si i alt slags vær, i alt slags føre. En liten mann med store gråkvite barter. Ei brei veske på ryggen, en slags ransel for alle brev, aviser mm, hadde postvesenet utstyrt ham med. Om føret var lagelig brukte han sykkel. Ferden gikk vel fra Brandval posthus, der Maren Brandvold i mange år var en likeså nødvendig funksjonær i posten, og Gunnar, nevøen, m/frue, etterpå.

Gustav Dramsdahl (1877-1952)

Men Dramsdahl kom over på vestsida med posten og leverte i kassene langs vegen - eller noen i butikk, noen heim, som tok imot for fleire oppsittere. Butikken til Syversen der vest syntes å være en filial for posten. Folk kom og spurte etter post der, så jeg. Og til Fossbråten, ovafor Eidstjernet, kom folk mer nordfra og hentet post, veit jeg. Så gikk ruta om Foseid og over elva igjen, da Dramsdahl hadde eiendommen Skau på austsida. En gang gikk han gjennom isen ved Foseid, han ropte om hjelp så det hørtes over store deler av bygda.

Det er litt uklart nå, hvordan postbærerne ordnet rutene sine. Vegmønsteret har endret seg mye.

Ferje og isveg

Noen bru var der ikke ennå, så ferje og båter gikk over elva i sundstedet om sommeren og en "vardet" veg over isen om vinteren. Bernt Moe, sundmannen, "vardet" isen når den var sterk nok

Arne Foss f. 1925

og garanterte isens sikkerhet langs "vardinga". Men iblant gikk folk og biler over på egen risk og våge. Dette medførte drukning for Anton Kirkhus (far til Bernt på Roverud), som akte bil med noen bekjent over isen en dag. Isen knakk, og bilen sank.

Dramsdahls eiendom, Skau.

Foto av Kari Nytrøens maleri

Bernt Moe (1882-1970)

Nestenulykke

Nå ja, her kan nevnes at Einar hos oss berget livet sitt så vidt. Det var enda i et av de første krigsåra. Tenåringen kom på sparkstøtting fra austsida en sein lørdagskveld. Han forlot sundmannens varding og sparken gikk feiende flott på isen

Einar Foss Brodal (1921-1966)

nordover mot Kirkhus-landet og heim. Men et sted var det plutselig knapt noen is under det vesle snølaget. Sparken rett til botn og gutten plaskende i is og snøvatt. Han slo ei lang råk og svømte, og etter ei stund var isen tjukk nok til at han klarte å karre seg oppå den. Han løp heim for livet. Kastet de blaute klea og kraup i ei varm seng helt ubemerket. Han lå og sov, da vi spurte etter sparken. "På elvebotn", svarte han søvnig. Nå kom sakens detaljer fram snart. Seinere fisket far opp sparkstøttingen.

Hovedveger

Noen veg langs nordsida av Bingsfløyta var det ikke før ca. 1948-49. Og noen skikkelig Åmot-Tuskinnveg var det knapt før 1939-40. Periodevis var vegene så løse at en bil kunne sette seg fast i gjørma på fylkesvegen langs vestsida.

Vegvokterne, en for fylkesvegen, August Buserud, og en for vegen vestover, Pålmar Årstad, fikk vel med handkraft og spader gjøre det best mulige på de mange kilometerne. Sant nok, en gang iblant kom der en veghøvel, den jevnet vegen for ei tid. Og ei vegskrape med to hester føre, så vi noen ganger.

På autsida er det jo riksveg, og noe mer ble den påkostet, antakelig. Det var vel ikke særlig stor trafikk der heller. Vel, jeg hugser klart at jeg satt bakpå, når storebror syklet til Nor. På sørenden hadde garden Snapholt ei grind tvers over riksvegen. En av Weberg-brødrene var grindvokter der og åpnet ved behov.

Nei, bilene var ikke mange å se langs vegene for 80 år sia. Noen av barna sto gjerne og speidet ut gjennom glaset i kveldsmørket. "Bil med lis", ble det alarmert iblant, og vi barna ut i full fart til grinda, for å se på vidunderet som suste forbi. Og om det var Gunnar Syversen så kunne han stanse og ta oss med for en tur.

Grendeveger

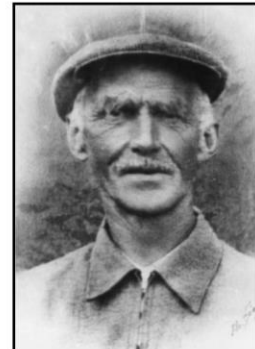
Der hvor folk gikk gardimellom, der dannet det seg stier. Så ble litt om senn også vegene gående innom de mange gardstun. De betjente den lokale befolkning i grendene - ikke så mye gjennomgangstrafikk. Ja, den nevnte grinda over riksvegen tyder også på det samme.

Nedi Kopmodalen tør det, den dag i dag, ligge ei gammel stein- og jordbru over bekken. Den kan være som et "arkeologisk" bevis på den gamle vegens beliggende.

Men noen bedre veger er det jo blitt, der det tidligere gikk best med meier på vinterføret. De som kom med ved eller tømmer på sledeføre vestfra kjørte om Kvennmyrvegen. Den kom inn på storvegen ved Foss-saga. "Åsbakken" var for bratt.

*August Buserud
(1880-1961)*

*Pålmar Årstad
(1884-1945)*

De som skulle til Kopmoen og Foseid hadde en veg gjennom grinda hos Petter Foss. Og fram ved kjøkkengangen der, og videre over jordet på Nord-Foss gikk grendevegen, ned i Kopmodalen og bratt opp igjen til Kopmohuset. Så holdt grendevegen fram over et større jorde austafør der. (Nemlig det jordet der Søstufolka senere satte opp bygningene sine igjen, etter et stort jordskifte mellom Foseidgardene for et par generasjoner sia.) Og vegen gikk videre til elvekantene lenger aust, svingte nordover langs diverse tepper med sine navn. Ei teppe eller to ligger litt oppi Foseidberget også, der nåværende veg svinger ned mot gardene.

Så gikk vegen nordover til gardsplassen i Gammelstuen, og videre til tunet i Søstuen, så til Nystuen, og Norstuen, - og ble det ikke benevnt som Arstuen, der hvor Hagens bor - -. Videre gikk vegen, stort sett, der hvor nåværende Foseidvegen går.

Bureising i Solør II

av Bjørn Tuer

I Kveldsåpent på Skineb 5. januar fortalte Bjørn Tuer om de mange småbruk som ble opprettet i årene 1920 til 1955 i Solørbygdene. Han skrev ei bok om dette som kom ut i 2002. I forrige nr. presenterte vi noe stoff fra innledningen i boka. Her følger mer om den generelle omtalen av bureisingen. Red.

Jorddyrkningskomiteen som var opprettet i 1918 avga sin innstilling i 1919. Den ble vedtatt av Stortinget med få endringer i 1920. Dette ble starten på den "organiserte bureisingen" i tidsperioden 1921 - 1960, som fikk så stor betydning for distrikts-Norge. Selskapet Ny Jord engasjerte seg nesten over hele landet og gjorde en kjempejobb ved å kjøpe inn egnede større felt, tilrettelegge og løse nødvendige fellestiltak og videreselge parseller til nybrottsmenn. Svært mange kommuner drev også aktiv virksomhet for å opprette nye bureisingsbruk. I tillegg skaffet en del bureisere parseller ved egen hjelp og ble godkjent som bureisere.

Politisk enighet

Det var stor tverrpolitisk enighet om bureisingen som statlig satsningsområde og om virkemiddelbruk, men det var partipolitisk tautrekking om størrelsen på de årlige bevilgninger og om Selskapet Ny Jords rolle i arbeidet med tilrettelegging og formidling av bureisingsparseller.

I perioden 1921 - 1936 ble 11.310 bureisere innvilget støtte til bygging av driftsbygning, flest i Nordland, Troms og Hedmark. I gjennomsnitt hadde disse brukene et dyrkbart areal på 59 da, hvorav i gjennomsnitt ca 15 da var nydyrket på dette tidspunkt. Mjølkeprodukter var viktigste inntektskilde fra bruket, men de fleste bureisere hentet nok mesteparten av inntektene utenom bruket. I Hedmark var arbeid heime på bruket i sommerhalvåret og skogsarbeid i vinterhalvåret en vanlig og god kombinasjon.

I perioden 1937 - 1950 var aktiviteten størst fram til 2. verdenskrig, liten i krigsårene og økende i etterkrigstiden, men den nådde aldri opp til mellomkrigsårene. Det ble i løpet av bureisingsperioden innvilget støtte til bygging av

Bjørn Tuer f. 1934

driftsbygning på 2.344 bureisingsbruk i Hedmark.

Krav til en bureiser

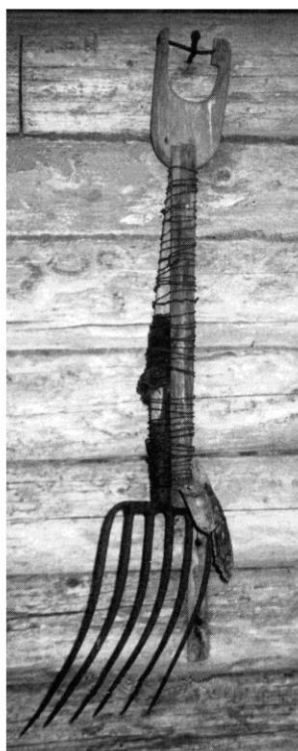
Det ble stilt krav for å bli godkjent som bureiser for å oppnå offentlig støtte, både til alder, jordbruksutdannelse og/eller praksis, helse, evne til å arbeide hardt og på lang sikt og økonomi. Bureiseren måtte disponere så mye kapital, materialer, buskap at han i tillegg til egen arbeidsinnsats og støtteordninger kunne dekke byggekostnader og anskaffelse av nødvendige driftsmidler. Hans økonomi kunne likevel ikke være så god at han kunne greie investeringene uten offentlig støtte. Ikke alle bureisere slapp således gjennom "nåløyet" og de måtte reise sine bruk uten støtte. Hvor mange det dreide seg om vites ikke, da disse aldri ble med i noen statistikk - sannsynligvis var det et lite mindretall.

"BY OG LAND – HAND I HAND" og "HELE FOLKET I ARBEIDE" var viktige politiske slagord i mellomkrigstida.

Maksimumsgrensene for søkerens årsinntekt og formue ble justert i forhold til inntektsnivået i det øvrige næringsliv. Bureiserens alder skulle være mellom 21 og 65 år. Øvre aldersgrense ble senere justert ned til 60 og 55 år.

I startfasen het det at det dyrkbare arealet på bureisingsparsellen skulle være minimum 20 dekar. Etter hvert som mekaniseringen av jordbruket skred fram, økte arealkravet for å få godkjent en bureisingsparsell.

Bildet av greipa er tatt på Hof Finnskog. Et eksempel på hvordan bruksting ble tatt vare på og reparert på nytt og på nytt..

Bureiserkona

Bureiserkona var hjemmeværende. Hun var kone, hun var mor, husmor, hadde ansvaret for og stellet av dyra, hun bar vatn til husholdningen og drikkevatt til dyra, hun sydde og strikket familiens klær, bømte og stoppet fillete klær i det uendelige i sene nattetimer, vasket klærne i nærmeste bekk, deltok i nydyrkningsarbeid og onnearbeid, svingte mineringsboret og dro slipsteinsveiva.

Likevel hadde hun overskudd til å holde hjemmet ryddig og rent. I sin hage dyrket hun bær og grønnsaker til familiens behov og blomster som lyste opp i tilværelsen. Ofte var det også kona

som holdt orden på økonomien, passet på at Småbruk- og Bustadbanken fikk sine avdrag og renter til rett tid og bremset, hvis mannen ville gå til ikke helt nødvendige investeringer.

Var ordningen vellykket?

I de 5 Solørkommunene Brandval, Grue, Hof, Åsnes og Våler ble det i årene 1922-1949 gitt støtte til 570 bureisingsbruk, som i 1949 var bebodd av 2.148 personer. Disse bureiserne hadde fram til da greid å ferdigdyrke 16.500 dekar med handkraft og stubbebryter. I begynnelsen av 50-årene ble det også opprettet en del bureisingsbruk i Solør, men pålitelig tallmateriale mangler. Gjennomsnittsstørrelsen av bureisingsbrukene i Hedmark var 93 dekar, hvorav 64 dekar ble betegnet som dyrkbart areal. Opprinnelig ble 2.088 bureisere i Hedmark godkjent for offentlig støtte i tidsrommet 1922-1949. Bare 30 eller 1,4 % av disse ga opp.

Husbygging var det første bureiseren startet med. På bureisingsbruket skulle det være to hus, et bolighus og en driftsbygning. Statlige lån og tilskudd var små i forhold til investeringene, men lånevilkårene var gode, meget lang avdragstid og lav rente. Innlagt drikkevatt og WC er luksus og finnes bare på storgardene og hos det øverste sosiale skikt, og er derfor ikke noe savn hos bureiserfamilien, man bærer, triller eller drar vatnet man trenger fra nærmeste kilde, bekk eller å.

Sysselsettingsmessig ble bureisingen en suksess. Alternativet for svært mange bureisere ville vært lediggang. Men bureisingsbrukene ble aldri helårige arbeidsplasser, de var for små til det. Livet som bureiser ble et strevsomt liv og en sammenhengende kamp for å klare de økonomiske forpliktelser. Fritid og fornøyelser ble et nærmest ukjent begrep. Men det å lykkes i sin livsgjerning ga en god følelse, slik at fritid og fornøyelser aldri ble noe stort savn. Det å være bureiser ga også status og aksept i nærmiljøet og samfunnet forøvrig.

I Brandval var det bureisingsfelt på Ramsøya, på Rymoen, i Langåsen og ved Mosevatnet. De siste to bureisingsbruk ble opprettet på Åkrefeltet først på 50-tallet. Er det noen som kjenner til flere bureisingsfelt i Brandval? Red.

(Historien om noen av bureiserne i Brandval følger i de neste numre av Brandvalitten. Red.)

Brede Kolsrud forteller

Brede født 28. august 1916 var en arbeidets adelsmann.

av Per Skogrand

Brede var 3. eldst i en søskenflokk på 11 hvorav 10 vokste opp. På naboplassen Nedre Kolsrud var det 13 barn, så det var da lekekamerater nok i den utstrekning det var tid til lek. Bredes far døde av tuberkulose som 42 åring, og Brede var da 12 år. Også to av søsknene døde av denne lumske sykdommen. Han husker at ljàen måtte gjøres om, da den var for lang for en liten smågutt som måtte gjøre voksen manns arbeid.

Per Skogrand f.1952

Brede Kolsrud f. 1916.

Bildene er tatt på Holt bofellesskap 2010.

Brede begynte i skogen vinteren etter at han ble konfirmert. Han var da sammen med Ole Trøhaugen på hogst. Som 17 åring var det å rusle med konta på hogging i kommuneskogen. Han var hos Harald Braskerud i 30 år. Her hogg han sammen med Harald Nordfjeld, Arne Bråten og Ole og Harald Ramsøyseter. Tømmerkjørere var Olaf Negård Fjeld, Martin Nordfjeld og Teodor Granli. Ragnvald Skogrand var bas på Braskerudskogen, og han klava opp det som var hogd om dagen. Det var mange strevsomme dager i skogen og kalde timer i skogsbrakkene om natta.

I førstningen var det mange ganger bare jordgulv i skogskoiene, og det var trangt om plassen. Her skulle klær tørkes og middag tillages, så det ble en egen eim i koia da fleskelukta blanda seg med svette vadmelsklær og svett seletøy fra hestene. De første åra var det å bruke bågasa, senere svans. Brede fortalte at første motorsaga veide 12

Karen Kolsrud koser seg med hekling.

kilo, så den var nesten ubrukbar, så den ble byttet inn året etter. De 10 siste årene i arbeidslivet var han på Brandval sag.

Ei artig historie som Brede hørte i skogskoia er denne. Sør for Piparud lå en plass som het Kuserud. Dette navnet var det noen, som syntes ikke var noe pent, og de ville døpe det om. De hadde da kjøpt ei tønne brennevin i sakens anledning, men stemningen ble større og større og så ble hele dåps-sermonien glemt til dagen etter. Og på morgenkvisten var det en som sa det slik: *Nå er tønna tom, og tappen tær. Og Kuserud heter nå, som fær.*

Brede giftet seg med Karen Skarabråten født 1916 fra Grue vestside. De fikk 3 døtre og en sønn sammen.

Det gamle våningshuset på Øvre Kolsrud ble revet, og det var tenkt at Bredes bror, Konrad

Olaf Hytjan og Otto Tuskind drev. Der ble stukkene sveid frem med håndkraft. Rundt 1958-59 bygde Brede og Karen nytt fjøs og låve. Under støpingen var Karens bror Johan og Knut Skarabråten med og Arne og Rolf Mellem.

På Kolsrud og området rundt har det vært folk i uminnelige tider. Mellom øvre Kolsrud og nedre har det blitt funnet steinklubbe og øks fra Steinalderen

Øvre Kolsrud

skulle sette den opp i østre hjørnet av eiendommen, men dette ble det ikke noe av, så huset ble solgt og står nå på Nor. Brede og Karen bygde nytt hus. Materialene til dette ble skåret på ei sag på Tuskind, som

Brede gikk småskolen på Holt, resten på Tørmoen skole. Tina, Bredes mor, hadde fortalt at hun gikk som siste kull på den gamle Tørmoskolen (senere lærerbolig). Tina var født 1884 så hun gikk vel ut skolen rundt 1899. Så til det neste skoleåret ble den nye Tørmoen skole bygd.

Tegneren Ole Viken

av Per Skogrand

Ole Viken var født på Vika en liten husmannsplass under Odals Værk. Han var skogsarbeider av yrke. Han var også kretsmester i kulestøt og spydkast, drev med turn og boksing. Ole var mye sammen med Sverre Strandli dengang han fortsatt bodde på Brandval. Han var også en dyktig kunstner, både i tegning og maling.

Selvportrett.
Tegnet av Ole Viken,
gjengitt i lokalavisa da
han fylte 50 år.

Denne blyanttegningen fikk Brede Kolsrud av tegneren Ole Viken under krigen. Ole satt på galleriet på Breidablick under en tilstelning og tegnet dette i løpet av noen få minutter. Tittelen på tegningen er: Big-Noon på Bjerke 1942. Signert: Tegner Ole Viken 1943.

Historielagets Tundag 2. juni 2012

av Halvor Noer

Det ble en litt annerledes Tundag i år enn det pleier å være på grunn av været. I stedet for den stekende junivarmen vi pleier å ha, så var det kald nordavind. Men det var oppholdsvær og sol, så det var egentlig bare de lange underbuksene, vi manglet.

Resultatet var et noe mindre fremmøte. Scena ble ikke montert. Underholdningen foregikk foran stabburene ved siden av rømmegrautsalget, og vaffelsalget ble flyttet i le av veslestabburet. Det var større oppslutning om innendørstilbudene enn tidligere.

Bortsett fra de nevnte justeringene i arrangementet, så forløp Tundagen i kjent stil. Vi merket at Brandval skolemusikk hadde forfall denne gangen, men de små drillpikene til korpset stilte opp og sjarmerte alle. De hadde en flott opptreden etter at flaggheisingen var foretatt.

Drillpikene i aksjon Foto: Ole Johannes Østberg.

For fjerde gang var det utstilling av en lokal kunstner i Galleri Grisen. Sølvi Benterud viste et stort utvalg av sine rosemalte gjenstander. Rosemalingen var meget dyktig utført og ble beundret av de mange besøkende.

Ivar Hansen hadde også i år en salgsutstilling av sine neverarbeider. Det er populære varer som mange kjøper til eget bruk eller til gaveformål. Som resultatlistene viser var de vanlige konkurransene i gang. Vi kan notere flere gjengangere på disse listene fra år til år. Nå må flere deltagere skjerpe seg og forberede seg til neste års konkurranser!

Halvor Noer f. 1938

Sølvi Benterud stilte ut i Galleri Grisen.

Foto: Halvor Noer

Sølvis Hustavle

Foto: Halvor Noer

Noen av Sølvis rosemalte gjenstander

Foto: Ole Johannes Østberg

Rønningenslekta var spesielt toneangivende denne dagen. Sølvis bror Thor Rønningen trakterte toraderen, svogeren Kristian Granli spilte gitar og sang. Dessuten var den ”gamle naboen” til Rønningenfolket, Svein Engelstad, med på trekkspill. Disse bidro til den gode stemningen på Bygdtunet også denne gangen.

F.v.: Thor Rønningen, Svein Engelstad og Kristian Granli skapte stemning på Tunet.

Foto: Ole Johannes Østberg

Det var populært å trekke innomhus denne dagen. Ole Erik hadde godt besøk både ved visning av gamle bilder og en film fra Bergerskogen. Noen besøk var det også hos slektsgranskerne.

I Gammelstun hadde Husflidslaget bra omsetning av sine imponerende egenproduserte husflidsvarer.

Vestsidadelen av Bygdekvinnelaget sto for rømmegrautsalget i år. De er rause mot

Historielaget og lar overskuddet tilfalle Tundagsarrangementet. Sammen med kaffesalg, et aktivt lotteriopplegg og noe inntekter fra konkurransene, bidrar dette til at det blir et overskudd på rundt kr. 10 000, selv om det ikke selges inngangsbilletter på arrangementet.

Arne Øverby fra GUMF viste Kongsvingers brannbil fra 1926.

Foto: Ole Johannes Østberg

Her tar vi med de beste prestasjonene fra konkurransene:

Hesteskokasting:

Herrer	Nr 1. Svein Markussen	42 poeng
	Nr 2. Ivar Hansen	34 poeng
Damer	Nr 1. Olaug Eriksen	36 poeng
	Nr 2. Esther Sandbæk	21 poeng
Barn	Nr 1. Birgit Brøderud	23 poeng
	Nr 1. Jørgen Brøderud	23 poeng

Stikkekastning

Herrer	Nr 1. Svein Engelstad	14 cm
	Nr 2. Ivar Hansen	26 cm
	Nr 3. Wiggo Melby	27 cm
Damer	Nr 1. Anne-Lise Brøderud	39 cm
Barn	Nr 1. Victoria Aarskog	17 cm
	Nr 2. Heidi Brøderud	26 cm
	Nr 3. Jørgen Brøderud	27 cm

Pilkast

Herrer	Nr 1. Wiggo Melby	25 poeng
	Nr 2. Fred Nordal	20 poeng
Damer	Nr 2. Kjell Melby	20 poeng
	Nr 1. Viktoria Aarskog	24 poeng
Barn	Nr 2. Sara B. Aarskog	20 poeng
	Nr 1. Jørgen Brøderud	24 poeng
	Nr 3. Birgit Brøderud	27 poeng

Skinkevekttipset:

Skinkas vekt var 1, 324 kg

Nr 1	Gunhild Øiseth	1, 323 kg
Nr 2	Else Hvarstad	1, 320 kg

Grendevandring i Øvrebyen 19. august 2012

av Jan G. Hokaasen

På årets kanskje flotteste sensommerdag møtte 13 interesserte deltakere på Kirketorget til Historielagets Øvrebyvandring. Åsne og Steinar Stolpe vekslet om å guide oss videre på en aldeles utmerket måte.

Vinger kirke ble flyttet fra Hov og innviet i 1699. Et tiår før ble Kongsvinger festning bygd ferdig, og en utvikling av Leiren startet. Likevel var dette fortsatt landsbygd, og ved folketellingen i 1801 ble det i Øvrebyen registrert 201 innbyggere, 68 kyr, 54 hester og 22 svin.

Ved Kirketorget ligger **Herudgården**, en gang byens største hotell og byens storstue. Her kunne datidens berømtheter som Ole Bull, Aasmund Olavsson Vinje, Bjørnstjerne Bjørnson og Jonas Lie møtes. En la spesielt merke til de gamle, velholdte uthusene som tilhørte gården.

Opp Jonas Lies gate passerte vi **Jonas Liegården** fra 1856. Thomasine og Jonas Lie bodde her i tiden 1859 – 1868. Dette var også barndomshjemmet til forfatteren Aagot Gjems Selmer og i en periode til Dagny Juell.

Steinar og Åsne Stolpe orienterer foran Herdahls-butikken. Til høyre: Redun Rapstad og Esther Sandbæk. Foto Ole Johannes Østberg.

I området der **Badeparken** var i drift fra 1893 fram til 1930-tallet, var flere bygninger revet, og nye hus satt opp på 1950-tallet. En minneplate over legen Daniel Schiøtz er satt opp på stedet.

Jan G. Hokaasen f. 1942

I parken foran badet stod en fontene gitt av Odals Værk. Deler av denne er flyttet til parken ved Herdahlshjørnet.

Odd Fellowgården framstår som meget velholdt, både hva hovedbygning og uthus angår. I over 100 år var det landhandleri her, og dessuten på 1800-tallet et herskabelig overnattingssted for kongelige.

Herdahlsgården består i dag av en gammel tømmerbygning, samt en senere murbygning som ble oppført etter brann i 1853. Dette var kjøpmannsgård i over 150 år. Sverre Herdahl var siste kjøpmann og drev kolonialforretning her fram til 1980-tallet. Vi merket oss spesielt tømmerbygningen som var meget godt vedlikeholdt.

Fra Herdahlshjørnet kunne vi beundre Øvrebyens største trebygning, **Baanerudgården**. Denne staselige gården tjente også som kongelig overnattingssted på 1800-tallet, foruten at det ble drevet handelsvirksomhet her. Den flotte rosa bygningen eies nå av Kongsvingermuseene.

Hultgrendgården på motsatt side er fra før 1720 og er følgelig et av byens eldste hus. Her har vært både vertshus, handelsgård, garveri og skysstasjon. I dag huser gården kunstverksted og opplevelsesbutikk (Krudt).

I **Georg Stangs gate 3** kunne vi betrakte bygningen som fra 1792 var Hedmarks første sykehus.

Kongsvinger var dessuten først i amtet med å gi ut avis, **Hedmarkens Amtstidende** i 1846. Det hele startet i Midtseimgården, men redaksjonen flyttet etter kort tid til Løkkegata. Avisa utkom i begynnelsen en gang i uka til 20 abonnenter.

Grønnerudgården, en herskabelig gård, ble bygd på 1780-tallet.

I bygningen bodde gjennom flere år festningens offiserer og soldater, samtidig som den tjente som avlastningslasarett for garnisonssykehuset.

Gården har vært i familien Grønneruds eie siden 1856.

Rolighet var endestasjon på vandringen. Den staselige, rikt dekorerte villaen i sveitserstil ble oppført ved arkitekt og byggmester Günther Schüssler i 1858. Dagny Juell vokste opp her. En tid var det snekkerskole og under siste krig forlegning for tyske soldater.

Dronning Sonja åpnet landets første kvinnemuseum her i 1995. Museet fikk status som nasjonalt museum i 1997.

Under hele 1960-tallet var saken om sanering eller bevaring av Øvrebyen stadig opp til behandling i bystyret, ofte med til dels heftige meningsytringer. Alle bør imidlertid være tilfredse med den endelige løsningen som endte med bevaring av bydelen.

Vi må til slutt berømme Åsne og Steinar som på en utmerket og svært interessant måte guidet oss gjennom en sentral og viktig del av vår lokalhistorie.

Hofossdagen 30. juni 2012

av Halvor Noer

Med kun intern annonsering (Hjemmeside) og jungeltelegraf møtte 80 personer på Hofossdagen som ble arrangert av Hofoss Historieforening. (Les om Hofoss Historieforening i forrige nr. av Brandvalitten.)

Erlend Strand ønsket velkommen og orienterte om Historieforeningen. Den er dannet for å ta vare på den historiekunnskapen Yngve Strand hadde samlet, og for å styrke hofossfolkets følelser og tilhørighet til hjemstedet. Det gjelder både de som bor der og de som har flyttet ut. Målet er også å samle mer kunnskap og få tatt vare på gamle bilder.

I låven hos Gunnar Strand var det maleriutstilling av Dorthe Strand og bildeutstilling av Elisabeth Haug.

Trond Nordby holdt et glimrende kåseri om folk og seder i hans barndom. Mer om det i neste nr. Så var det kaffe og kaker før Thor Olsen ledet en stor gruppe gjennom Kulturstien.

En meget vellykket dag som skal gjentas hvert år.

Erlend Strand ønsket velkommen

Trond Nordby holdt sitt kåseri inne i Fjøset.

Thor Olsen i aksjon ved Åflodammen. Til v. for Thor står Marit Jansson f. Aafloen.

Bøker og skrifter til salgs på Skineb:

Se tidligere nummer av bladet.

Henvendelse til Ole Johannes Østberg tlf: 62 82 51 40. E-post: olejeast@skyberg.no

Skinnarbøl skole 150 år

av Halvor Noer

Konservator Ingun Aastebøl og Åsne Stolpe ønsker velkommen til 150 års-jubileet på Skinnarbøl skolemuseum. Foto: Ole Johannes Østberg

Det kom ny skolelov i 1860, der kommunene ble pålagt å bygge egne skolebygninger i hver skolekrets. Lørdag 5. juni feiret vi Skinnarbøl skoles 150 års-jubileum, og ordfører Øystein Østgaard åpnet den reviderte utstillingen på Skolemuseet.

Skinnarbøl skole sto ferdig i 1862. Den var i bruk som skole til 1927. Da var det bygd ny skole ved siden av. Gamleskolen som inneholdt både klasserom og leilighet for en lærerfamilie, ble nå bare lærerbolig.

Einar Tjernsberg var lærer på Skinnarbøl fra 1927 til 1964 og hadde Gammelskolen som bolig. Han var også ordfører i Vinger fra 1952 til 1963. Kona hans, Haldis Tjernsberg, var først vararepresentant og deretter stortingsrepresentant i perioden 1954-1969 for AP.

Den gamle Skinnarbølskolen er nå Skolemuseum for Kongsvinger. Den ble stilt til rådighet av Westye Egeberg til museum. Kongsvinger Museum med Åsne Stolpe i spissen fikk åpnet et skolemuseum der i 1989. Mange medlemmer fra historielagene deltok i en dugnad før Museet kunne åpnes.

Nå er utstillingene fornyet og skolemuseet holdes åpent hver søndag i juli måned. Det er Kongsvinger museumsforening og historielagene i fellesskap som står for driften.

Gudstjeneste på Fyrlunda kirkested 22. juli 2012

av Halvor Noer

Steve Andersson har markert den gamle kirketomta ute i åkeren. Prost Halling forettet for 40 personer som fikk god plass inne på kirketomta. Det er 362 år siden forrige gudstjeneste her

Ellen Meldalen Øsleby forbereder kirkekaffen. I bakgrunnen synger Steve Anderson «Hemlengt» som en avslutning. Foto: Cecilie Kristoffersen.

Gamle leker

Fra heftet.

Friminuttene i den gamle skolen.

Anne Marie Halvorsen var lærer på Brandval Sentralskole og samlet på 80-tallet inn opplysninger om gamle leker. Hun fikk registrert 34 leker. Alle disse er beskrevet i et hefte hun utarbeidet i 1989. Mange av dem er for oss enten ukjente eller glemt – noen kjenner vi igjen. Se Anne Maries beskrivelse av dette prosjektet i Brandvalitten nr. 4 2011. (Red.)

*Tekst og tegning
av Anne Marie Halvorsen f. 1940*

7. lek: Tvibrent - svibrent

Denne leken ligner en lek som er mye brukt også nå. "Boksen går" eller "Sparke på boksen".

En skal stå. Han stiller seg med ansiktet mot en vegg eller en trestamme og teller langsomt for eksempel til 70. Imens skal de andre gjemme seg. Han som står, skal finne de andre.

For hver gang han finner en, springer han til mål og "brenner": d.v.s. han slår handa i veggen eller trestamma og roper: "Svi brent, Ola". Men den som er funnet, skal prøve å komme først i mål. Kommer han først og får ropt: "Svi brent meg sjøl!", er han fri og kan gjemme seg igjen.

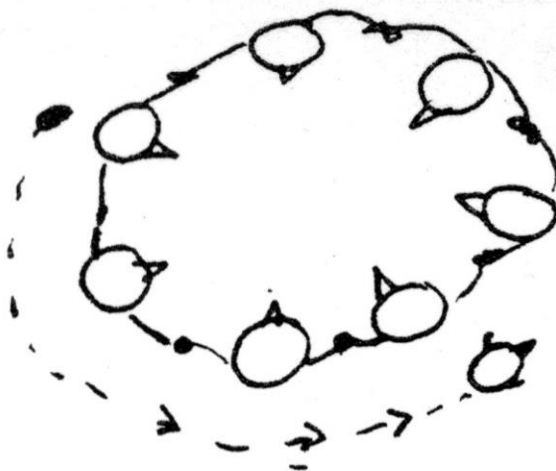
Den første som blir "brent" skal stå neste gang. Men den som står, må prøve å finne alle før leken kan påbegynnes på ny og alle kan være med.

"Mål" er der hvor den som står, står og teller.

8. lek: Råttent egg

Deltagerne står i en ring. En av deltagerne går rundt (utenfor) ringen med et råttent egg. (Et sammen-knyttet lommetørkle, tøyball el. likn.) Så ubemerket som mulig skal egget plasseres bak en av dem som står i ringen. Dersom den som går klarer å komme rundt, uten at den som har egget bak seg merker det, er vedkommende "råtten" og må gå inn i ringen.

Oppdages egget, må en straks løpe etter den som går og prøve å treffe med egget. Lykkes det må den som er truffet, gå inn i ringen. Det er ikke lov å "sladre" om en ser egget.

Gamle ord og uttrykk

av Tor Aarstad

Tor Aarstad f. 1932

Dæle = grop i bakken

Dæraglætt = døråpning

Dætta kaull = dette, snuble

Fallere = tape seg (i utseende)

Gapatrost = en som er stor i kjeften, skrytepave

Gå me graut = å gå i barselvisitt

I riktig gamle dager var det vanlig skikk å drikke øl ved alle anledninger – enten om det gjaldt sorg eller glede. Barsel betyr egentlig barsøl. Både det og gravøl er ord som for lengst er gått ut av språket og over i mer siviliserte former.

Hurder = negativt om kvinner (Antagelig menes det hulder?)

Hæspetre = garnvinne, også uttrykk for slem kjerring

Læffsete = slitt, slaskete

Låne varme = avlegge kort besøk

Nåe så ner = sånn omtrent

Pukonge = slem onge

Påsæla = ha stort ansvar/ arbeide hengende over seg

Ruke sunn = gå i stykker

Av ordenes saga

Klin kokos:

Det fortelles at margarinprodusenten Mustad, som seinere ble Mills, en gang rundt første verdenskrig foretok et ekstremt stort innkjøp av tørket kokosmasse og kokosolje. (Clean cocos). Den skulle brukes i margarinproduksjonen. De hadde imidlertid ikke lagerkapasitet nok, slik at kokosmassen og oljefatene ble stående på åpne plasser i byen og på Lysaker utenfor Oslo. Folk syntes han løp en voldsom risiko som grenset til galskap ved å investere i så store mengder.

Andre forklarer at uttrykket klin er en forkortelse av klinisk og er et synonym med klin gærn og koko. Koko er et ord som brukes på mange språk for å karakterisere noen som ikke er ved sine fulle fem. Dette synes å være en troverdig – for ikke å si høyst urban forklaring på uttrykket som er oppstått. Her hos oss, folket fra de dype skoger, som Oslo-pressen i stupiditet fremdeles kaller oss, har vi mer enkle og presise betegnelser for både store og små mentale avvikelser: kneppskalle eller støllinger.

Det skulle så visst ikke så mye til før en ble kvalifisert til denne lite flatterende merkelappen. I min grønne ungdom – det begynner å bli skremmende mange timer siden – var det ikke heilt comme il faut eller stuereint f. eks. å lese bøker, langt mindre enn å skrive bøker. Jeg husker at Åsta Holth for fullt alvor ble kalt ei stølle, mest fordi hun av og til kunne stå opp midt på natta for å skrive. Men det er nå engang slik at tankene kommer enten det er i nattens mørke, i klar høylys dag, eller vandring i skogen eller om du sitter på do.

Ikke for at jeg skal blande meg inn i selskapet med forfattere; jeg er bare plaget av skrivekløe, men det hender rett ofte at gamle ord og uttrykk kommer smygende inn på natteføtter og krever meg opp av busua for å gjøre notater, for om morran kan det være glømt.

Dette med å skrive noe som er leseverdige er svært vanskelig. Det skal være noe leselig i hvert ord og hver setning. En gang var jeg imidlertid ved en rein tilfeldighet snublende nær forfatterskapet. Det var 24. november 1960 på jernbanestasjonen i Langesund. Jeg skulle (hadde) mønstre(t) på en tankbåt som lå der i opplag; tilhørende Odd Bergs rederi. Idet jeg steig ned på perrongen, kom en drosjekusk halsende og spurte om jeg var Terje Stigen? Jeg var vel kjent med denne forfatteren fra Nordland gjennom hans bøker. En inciterende fabulator og sikker tolker av naturstemninger. Var forresten litt stolt over feiltagelsen på et vis, men bare for et øyeblikk, for spørsmålet kom i etterkant snikende: Hvorfor valgte denne taxigubben akkurat meg i folkevrimmelen. Så jeg ut som en stølling, eller....!? Tor.

Kveldsåpent på Skineb

Første torsdag i måneden fra kl 18.00 til kl 20.00 +

Torsdag 4. oktober: Presentasjon av Åsnes Finnskog Historielag v/ Turid Myrvold

Torsdag 1. november: Kirkebygg og kirkeinventar i nærområdet vårt. v/ Ole Erik Ruud

Torsdag 6. desember: Julegraut i Gammelstun.

Verter: Tunstyret og Husflidslaget

Slektsgranskingsgruppa har åpne møter på Skineb

Andre tirsdag i måneden kl 18.00:

11. september, 9. oktober, 13. november, 11. desember.

Bli kjent i arkivet på Nistun

Tredje onsdag i måneden kl 17.00 – 19.00: 19. september, 17. oktober og 21. november.

Tirsdagsklubben møtes på Skineb

Siste tirsdag i måneden kl 11.00: 25. september, 30. oktober og 27. november.

100 års jubileum i UL Norlys

UL Norlys ble stiftet på Nor skole 3/11 1912. Navnet gjenspeiler lys over Nor.

Norlys er et frilynt lag, politisk nøytralt og uavhengig. Alle er velkomne uansett alder og kjønn.

De viktige aktiviteter i dag er den betjente skihytta, Norlyshytta ved Ringshella, og 5. dagsfesten på Bøndernes Hus i Jula. Laget er tilknyttet Fylkeslaget Varden og Noregs Ungdomslag.

Vil du som ”Brandvalitt” være med å feire 100 års jubileet sammen med oss?

Vel møtt lørdag 3/11 2012 i Bøndernes Hus kl. 18.00.

Det vil bli servert middag med drikke, samt kaffe og kaker. Musikk og utlodning. Inngang kr. 150.

Bindende påmelding innen 15/10 2012.

For påmelding ring mellom kl. 16.00 og 18.00 på tlf: 62825316 / 98654817.

GUTTER OG JENTER - NORLYS VENTER

Bøker og skrifter til salgs på Skineb:

Se tidligere nummer av bladet.

Henvendelse til Ole Johannes Østberg tlf: 62 82 51 40. E-post: olejeast@skyberg.no.